

tantadruj

priloga primorskih gledališč

primorske novice

KRIŽNIK: Gledalščce je zaprto, javnost se razburja, predstav ni, nekateri so ogorčeni, družba se sprašuje, kaj vendar počnete v zaprtem gledališču.

Dušan Jovanović: Igrajte tumor v glavi in onesnaževanje zraka, 1976

Gledališče Koper, sezona 2020/2021

Pogled v zgodovino tržaškega gledališča

Protagonista svojega časa

Josip Tavčar in Jožko Lukeš, oba rojena leta 1920, sta se zapisala v zgodovino Slovenskega stalnega gledališča v Trstu kot prepoznavna, vodilna oblikovalca njegove identitete.

Josipa Tavčarja so se ob stoletnici spomnili v rodnih Duvljah, kjer so 31. julija, na njegov rojstni dan, postavili spominsko ploščo. Dejansko je pisatelj in pedagog preživel vse življenje v Trstu, kjer je najprej poučeval angleščino, a se je njegovo izobraževanje razvilo v stiku z mnogimi, različnimi okolji. Študiral je germanistiko v Benetkah, nato še v Neaplju, v Milanu pa pridobil habilitacijo za poučevanje. Pisal je najprej v italijanščini, tudi za gledališko skupino priljubljenega komika **Angela Cecchellina**. Pisatelj **Fulvio Tomizza** pa je bil eden njegovih učencev.

V tržaškem slovenskem gledališču se je njegova kariera dramatika začela s predstavami v slovenskem jeziku, ki so od začetka leta 1957 žele velik uspeh. Z nagrado Sterijinega pozorja za dramo *Pekel je vendar pekel* je opozoril na vrednost gle-

Mira Sardoč in Jožko Lukeš leta 1959 v *Pekel je vendar pekel* Josipa Tavčarja.

dališkega gibanja v slovenskem jeziku v Trstu, kar je koristilo ugledu in razvoju tržaškega gledališča, kjer je kot umetniški vodja nasledil **Jožeta Babiča**. Kasneje je postal predsednik upravnega odbora.

Tavčar je bil človek, ki se je izoblikoval v kulturno in narodno

mešanem okolju in je bil zato sposoben pogledati dlje, kot "človek svojega časa" bolj kot "človek kraja". Mednarodna vloga gledališča, sodelovanje (tudi z gledališčem Rosssetti) in odpiranje meja so bile njegove vodilne smernice in ideal, ki še danes zaznamuje povezovalno us-

meritev tržaškega gledališča. Tavčar je bil tudi član delovne ekipe, ki je dosegla, da je bilo gledališče leta 1977 uvrščeno med italijanska stalna gledališča.

V uspešni uprizoritvi Tavčarjeve predstave *Pekel je vendar pekel* je nastopil tudi **Jožko Lukeš**, ki je za vlogo Jurija Mačka v tej predstavi prejel tudi Sterijino nagrado. V Mariboru rojen igralec je na Štajerskem začel svojo igralsko pot pri 16. letih. Angažma v tržaškem gledališču je sledil po vojni, temu odru pa je ostal zvest do upokojitve. Bil je gledališki in filmski igralec. Ob igranju (približno 300 vlog) je tudi pisal, predvsem radijske in mladinske igre, saj je posvečal veliko pozornosti ravno delu z mladimi. V Trst se je selil, da bi soustvaril povojni prerod tržaškega slovenskega gledališča, tu pa se je tudi poročil z novinarko, sodelavko Primorskega dnevnika in radia Koper, **Nevo Lukeš**. •

Nadaljujejo se spletne objave Slovenskega stalnega gledališča

Koprodukcijski triptih za januarske nedelje

Spletna zavesa SSG se ne zapira niti po praznikih. Nekaj dni po zadnjem iz cikla videopogovorov, ki je med prazniki ponujal možnost spoznavanja protagonistov novih uprizoritev, se je 17. januarja začel triptih, ki bo vsako nedeljo ob 18. uri in v naslednjih 48 urah ponujal ogled koprodukcij tržaškega s sorodnimi slovenskimi gledališči.

Niz se je pričel s pravo uspešnico, koprodukcijo s SNG Nova Gorica, ki je leta 2007 gostovala tudi v Sankt Peterburgu. Evripidove *Bakchantke* v režiji **Vita Tauferja** so postale takrat pravi dogodek, saj je bila protagonistka predstave priznana pevka **Helena Blagne**, uprizoritev pa je zaznamovala zelo učinkovita glasbena kulisa **Saše Lošiča**, ki so jo "bakchantke" izvajale ob sugestivnih koreografijah. Ogled predstave je še na voljo na spletni strani novogoriškega gledališča.

V nedeljo, 24. januarja, se bo niz nadaljeval s koprodukcijo Mestnega gledališča ljubljanskega *Zimski sončev obrat* sodobnega nemškega

Prizor iz uspešne koprodukcije *Bakchantke*

dramatika **Rolanda Schimmelpfenniga**. Predstava v režiji **Juša Zidarja**, v kateri je iz SSG nastopil **Tadej Pišek**, opisuje nenavaden

večer v življenju dobrostojećih zakoncev, ki ju obišče neznani moški z radikalnimi političnimi pričanjmi.

31. januarja bo triptih zaključila *Čarobna gora* Thomasa Manna, ki je z dramatisacijo **Katarine Pejovič** postalo gledališka predstava v režiji **Mateja Kolečnika**. Predstava s kostumi **Alana Hranitelja** in glasbo **Mitje Vrhovnika Smrekarja** je bila koprodukcija z ljubljansko Dramo. Zgodba o mladem inženirju Hansu Castorpu, ki pride v mondeno višinsko zdravilišče obiskat bolnega bratranca, a tam še sam zboli in ostane celih sedem let, vključuje tako idejno in nazorska vprašanja turbulentnega začetka 20. stoletja kot tudi širšo sliko dekadentne družbe, ki v eskapizmu zaprtega in zavarovanega okolja sanatorija razkriva podobo bolnega sveta vprašljivih in propadajočih vrednot. •

Besedočasje v dvorani tržaškega Kulturnega doma

Literarne izmenjave onkraj jezikovnih meja

Evropski pisatelji so protagonisti knjižnega projekta, ki je nastal v manjšinskem, južnotirolskem okolju, pri založbi Alphabeta v Meranu. Naslovljen *Besedočasje/Parole del tempo/Zeitworte* želi vzajemno promovirati književnost v dveh jezikih sosednih držav.

Vezna nit so besede, ki zaznamujejo naš čas; tokrat je to beseda "ravnodušnost", v prvem delu projekta pa je bila ključna beseda "zamera". Vsaka je tudi naslov knjižne zbirke, ki vsebuje novele na to temo petih italijansko in nemško govorečih avtorjev. Sledi prevod v oba jezika, s katerim novele postanejo dostopne za bralce obeh jezikovnih skupin.

Ob sorodni večjezičnosti se je Slovensko stalno gledališče približalo projektu predvsem v vizualnem smislu, saj založba promovira vsebine zbirk s spletnimi srečanji, na katerih igravec **Lorenzo Zuffi** bere uvodne dele vsake novele v dvorani tržaškega Kulturnega doma. Vsako

Igravec Lorenzo Zuffi v dvorani tržaškega Kulturnega doma.

srečanje se začne z uvodnimi besedami urednika zbirke **Giovannija Accarda**, z branjem odlomkov pa je povezan tudi pogovor z avtorji. Pi-

satelji zbirke *Ravnodušnost* so **Eraldo Affinati** (Rim), **Marco Balzano** (Milan), **Claudia Durastanti** (Brooklyn), **Helena Janeczek** (München)

in **Giacomo Sartori** (Trento). V cikel videopredstavitev je vključena tudi sicilijanska avtorica **Nadia Terranova**, ki je v prejšnji zbirki napisala novelo na temo zamere.

Soočenje in dialog med različnimi kulturami, posebej med tistimi, ki se v svojem vsakdanu ukvarjajo s temo meje, je cilj založbe, ki se v tej zbirki sprašuje o sebičnosti, torej o omejenih obzorjih sodobne družbe, a tudi o pomenu in vzrokih ravnodušnosti oziroma pomanjkanja empatije, ki je lahko tudi odziv na pritisk izrednih razmer.

Od 26. januarja bo vsak torek ob 18. uri SSG posredovalo videopobudo južnotirolske založbe na facebookovem profilu in youtubevem kanalu. •

Edward Allbee v Studiu SNG Nova Gorica

Mogočen splet ljubezni in sovraštva

Igra Kdo se boji Virginie Woolf? je dovršena stvaritev Edwarda Albeea in moja prikrita ljubezen že vrsto let. Gledalcu, igralcu in režiserju pušča popolno svobodo ter v vsakomur njemu lasten odtis. Duhovita v sporočilnosti, ki jo podaja skozi absurdno komičnost situacij, se ukvarja z osnovnim vprašanjem smisla človekovega bitja in žitja. Sprašuje se tudi in predvsem: Kaj je resnica?!

RADOŠ BOLČINA, režiser in igralec v predstavi *Kdo se boji Virginie Woolf?*

Predstava bo premierno uprizorjena, ko bodo gledališča spet odprta za obiskovalce.

Albeejeve besede za-režejo iz praznine v dihi in oči igralca. Kdo se boji praznine? Igralec ne, ker se kot poustvarjalec med nastopom, v medprostoru med likom in svojim jazom nenehno sooča in bojuje z njo in jo na koncu nadvlada.

Gledališče je visoka šola intuicije. Živa tkiva večnih dramskih besedil izžarevajo atmosfero davnih mitov in legend, osupljivo čarobno se nam pod nogami vdirajo globoka brezna prapsihe, ki jih je izdolbel večni razkol med razumom in čustvi, ter nas opominjajo, da je hvalnica razumu zgolj predprostor hvalnici norosti. Travmatični udarec človeški iluziji in vsemogočnosti!

Kdo ve, ali so blodnje zakonskih parov vzrok ali posledica vesoljne konfuznosti? Z ostro jezikavostjo, strašljivo izraznostjo, otroško ranljivostjo in smešno naivnostjo protagonistov je Albee svojo mojstrovino prignal do skrajnosti.

Notranji svet igralca med gledališko vlogo trpi in se napaja z dualnostjo, z grobo močjo in ne-bogljentostjo, s trajno napetostjo med vsebino in formo, s spopadom med junakovo kaotično notranjostjo in lažnimi vzori dramske okolice.

Ne škodi, če preobilica konfliktov prestopi meje delovnega okolja, medtem ko pretirana samodisciplina igralca in distanca do vloge sporočilnost ohromi. Potrpežljivost je sicer nujni pogoj za dosego zelenega cilja, posebno, ker svet igralca in njegovih vlog ni samotna plovba, marveč neprestana vojna s Scilo in Karibdo.

Albeejeva igra skozi tragikomične mnogoboje akademsko izobraženih parov riše grozljive prepade med njimi in jih končno - tako je videti - razoroži in prevrednoti v nov svet brez iluzij.

RADOŠ BOLČINA
igralec in režiser

Vsak igravec uhodi svojo gaz in po svoje zabrede v mistiko odrskih desk. Njegove umetniške poti se ne sme posiljevati s prisilnimi koncepti, v katere prehitro zapade marsikateri režiser. Vselej sem rad delal z režiserji, ki so igralca uglajeno vodili skozi celotni delovni proces, vendar mu ob tem pustili vzpostavitev samostojnega, neposrednega in suverenega odnosa z avtorjem. Režiser mora biti pomočnik igralcu in ne igravec pomočnik režiserju. Občutek, da je obešalnik tujih zamisli, namreč sproži pri igralcu nagon, da vlogo po liniji najmanjšega odpora preprosto počrpa iz predalčkov starih navad.

Albeejeva igra skozi tragikomične mnogoboje akademsko izobraženih parov riše grozljive prepade med njimi in jih končno - tako je videti - razoroži in prevrednoti v nov svet brez iluzij. Mogočen splet ljubezni in sovraštva nam v tej grozljivi komediji prikaže globok razkorak med omiko in izpraznjenostjo današnjega sveta.

Albeejevo besedilo *Kdo se boji Virginie Woolf?* je zahteven poligon za urjenje igralčeve intuicije in gledalčeve osredotočenosti. Iz replike v repliko se konflikt vznemirljivo suče po ostrem rezilu nesmislov in tako igralca kot gledalca vabi v raziskovanje globin kolektivne zavesti.

V legendarnih besedilih je šifra uprizoritve skrita že med vrsticami in v scenskih napotkih, kjer potrpežljivo čaka, da jo bo tankočutna oseba zaznala in jo s prizadevnim delom udejanjila. Teoretična seznanitev je dobrodošla, toda za kakovostno izvedbo vloge ne zadošča - "Theoria sine praxis sicut rota sine axis." Teorija brez prakse je kot kolo brez osi. *Kdo se boji Virginie Woolf?* je govorna partitura, v kateri ima vsaka črka svoje mesto, vsako ločilo svoj pomen in vsak premor svoj smisel. Navsezadnje je Albee zelo cenil Bekketa, Ionesca, Pirandella in Čehova. Nediaška materija je enakovredna dialoškemu tekstu; je pravzaprav ključen del celote.

Tudi zato sem si izbral to izjemno zahtevno dramsko predlogo. Po dolgem tavanju med drevesi Albeejevih besed, ki jih je umetelno prevedel **Zdravko Duša**, ima gledališki ustvarjalec izvrstno priložnost začutiti celoten gozd.

Zorni koti gledaliških ustvarjalcev se razlikujejo, a jih mora uprizoritev združiti v isto žarišče, sicer se dramatikovo hotenje ne more docela uresničiti.

Upam, da uspemo! Če bomo vsaj malo manjše zgube od protagonistov, bo naš namen dosežen. •

Minutka z ...

Andrej Zalesjak: "Knjiga."

FOTO: PETER UHAN

Andrej Zalesjak se pripravlja na kar dva igralska izziva: v uprizoritvi Studia SNG Nova Gorica *Kdo se boji Virginie Woolf?* bo nastopil kot Nick, v koprodukcijski uprizoritvi s SMG Ljubljana *jerebika, štrudelj, ples pa še kaj* pa bo Rajko. Obe bosta uprizorjeni, ko bodo gledališča lahko znova odprla vrata.

• **Kako si kaj?**
"Sem, hvala."

• **Kaj si imel za zajtrk?**
"Za aperitiv zeleni čaj, za predjed borovnice, za glavno jed mehko kuhano jajce, kos ajdovega kruha z orehi s sirnim namazom in riževo mleko, za posladek pa kapsulo vitamina D."

• **Kaj najprej storiš, ko prideš domov?**
"Sezujem čevlje in si umijem roke."

• **Najljubša pesem ta hip?**
"Patty Pravo, *Pensiero stupendo*."

• **Katera tvoja lastnost ti je najbolj všeč?**
"Radovednost."

• **Katera pa najmanj?**
"Perfekcionizem."

• **Brez česa ne moreš živeti?**
"Razgledanih in inteligentnih sogovornikov."

• **Kaj storiš, ko se zaveš, da si naredil napako?**
"Odvisno od napake."

• **Kaj pričakuješ od drugega?**
"Ko sem nehal pričakovati, sem začel živeti."

• **Če ne bi bil igravec, bi bil ...**
"Papež."

• **Kaj je zadnje, na kar pomisliš, preden stopiš na oder?**
"Ne vem, gotovo pa izvedem svoj skrivni ritual."

• **Kaj je igra - z eno besedo?**
"Estetizirana komunikacija."

• **Največja pridobitev civilizacije?**
"Knjiga."

• **Kaj bi rad sporočil drugim?**
"Steven Spielberg je nekoč na isto vprašanje odgovoril: Če imam kako sporočilo, pošljem e-mail." •

FOTO: PETER UHAN

FOTO: PETER UHAN

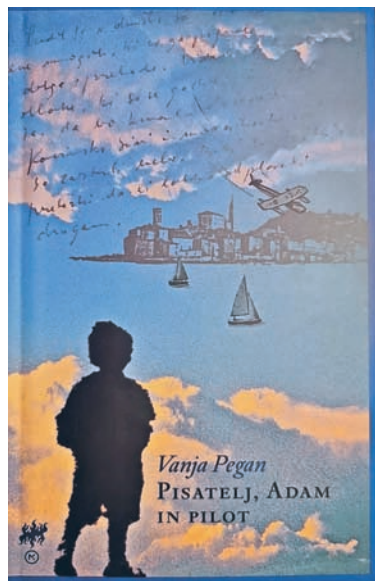
Helena Peršuh kot rektorjeva hči Marta in Radoš Bolčina kot profesor George povabita na "zabavo po zabavi" mlajši zakonski par, Nicka in Honey, ki ju igraata Andrej Zalesjak in Lucija Harum.

Prvi zvočni e-roman Gledališča Koper

Pisatelj, Adam in pilot še na spletu

Drugi roman primorskega pisatelja Vanje Pegana *Pisatelj, Adam in pilot*, ki je pred desetletjem in pol izšel pri Mladinski knjigi, je po zaslugi Gledališča Koper in dramskega igralca Roka Matka nedavno zaživel tudi na spletu. Bralnemu posnetku romana, ki je od lanskega decembra do sredine letošnjega januarja "izšel" v 15 nadaljevanjih, lahko še vedno prisluhnete na facebookovem profilu koprskega gledališča.

MIHA TREFALT

Roman *Pisatelj, Adam in pilot*

Pisatelj, *Adam in pilot*, leta 2004 nagrajeni roman z letnico izida 2006, v katerem je pisatelj in pesnik **Vanja Pegan** združil zgodbe pilota, dečka Adama in mladega pisatelja, ki tri pripovedi poveže v smiselno celoto, ni prvi Peganov roman, ki je zaživel v zvočni podobi. Že leta 2010 je namreč izšla zgoščenka z bralnim posnetkom njegove druge zbirke kratkih zgodb *Nebo davnega poletja* iz leta 2007 v interpretaciji pisateljice in radijske napovedovalke **Mateje Perpar**.

V desetletju, ko zvočne knjige postajajo vse bolj priljubljene, saj jim "bralci" lahko prisluhnejo kjer koli, se seveda postavlja vprašanje, kakšen odnos imajo do njih avtorji besedila. Ima zanje zvočna "izdaja" romana enako težo, kot če bi knjiga doživela ponatis? "Vsekakor, predvsem zato, ker mislim, da v takšni obliki lahko doseže ljudi, ki se sicer redkeje posvečajo bralnemu užitku," je prepričan Vanja Pegan. "V današnjih časih čislane hipnoge ugodja branje velja za zamudno, zato je dober bralec, ki se je pred branjem sam potopil v literarno delo in ga primerno in prepričljivo podaja, lahko v pomoč. Morda bi malo v šali rekel, da so zvočne knjige polovica poti med knjigo in filmom ali, še bolje, gledališčem."

Brati ali poslušati

Branje in poslušanje sta dva različna procesa zaznavanja, slednji zahteva pozornost in motivirano poslušanje, saj se poslušalec ne more vračati na

Rok Matek

prejšnje strani ali se ustaviti pri zahtevnejših odstavkih. Ima potemtakem kljub zahtevnosti, ki jo terja od poslušalca, zvočna knjiga vendarle prihodnost? Vanja Pegan ji ne napoveduje najbolj svetle prihodnosti, čeprav ne zanika njene koristnosti: "Svet, v katerem živimo, dela iz nas 'uporabnike'. Uporabljamo svoja življenja - tukaj mislim predvsem na pomanjkanje kontemplacije, na ujetost v duh storilnosti in ekonomsko suženjstvo - večinoma za doseganje zunanjih ciljev. Uporabljamo avtomobile, radijske sprejemnike in tudi kulturo," je prepričan, zato v takšnih okoliščinah zvočno knjigo razume kot nekakšno pomoč pri "uporabi". "Menim, da je poglobljeno branje, ustvarjanje lastnih misli in podob ob tem početju morda vseeno malce zahtevnejše od poslušanja dobro interpretirane

Vanja Pegan

zgodbe. Mislim, da dober bralec odvzame del 'dela', ki je potrebno za naša bralna popotovanja. S tem, seveda, ne mislim nič slabega. Če ima zvočna knjiga prihodnost, bo pokazal čas. Trenutno ji ne kaže ravno najbolje, a morda se bo le 'prijela'."

Raziskava je pokazala, da ima povprečen slovenski poslušalec zvočnih zapisov literarnega besedila 46 let. O tem, kako k poslušanju pritegniti mlajše generacije, ki danes ne sodijo več med knjižne molje, pisatelj Vanja Pegan razmišlja takole: "Iz lastne izkušnje vem, da imajo ljudje počasi dovolj tega čezmerno pospešenega in bezljavega življenjskega ritma. Zato se, navajam kot primer, dogaja, da ljudje med vožnjo z avtomobilom raje posežejo po v zvočno obliko preneseni književnosti, kot pa da bi poslušali včasih prav patetično

vzhičene špikerje na zasebnih radijskih postajah. Verjamem, da pri 46. ne želiš več biti le vzhičen in instantno srečen. Za srečo sta, poleg osnovnih dobrin, potrebna razmislek in mir. In dobra umetnost. Mladi bodo spet postali knjižni molji, le omogočiti jim moramo to. Učijo se s posne-manjem, torej, na potezi smo mi."

Kako brati roman

Da bo tiskana knjiga preživela zvočno različico, verjame tudi bralec romana *Pisatelj, Adam in pilot*, dramski igralec **Rok Matek**. "Verjamem, da bo knjiga vedno naša sopotnica, da bo cenovno postala še bolj dostopna. Zvočni romani so dobrodošli, saj je njihovo poslušanje lahko prava meditacija, dvomim pa, da bodo za uporabnike kmalu postali bolj zanimivi kot knjiga."

Igralec, ki velja za strastnega bralca, dobro ve, da glasno branje ne pomeni le jasne izgovorjave in tehnično brezhibnega podajanja besed: "Pri branju romana sem dobil vtis, da se v njem prepletata proza in poezija, zato sem se odločil za počasen tempo, stavki tako lepše zazvenijo. Gre za bolj interpretacijsko branje, dovolim si dovolj svobode, da lepše poudarim misel, da je branje zanimivo, napeto in da pritegne poslušalca. Upam, da mi je uspelo."

Da mu je uspelo, dokazujejo tudi številni odzivi poslušalcev, Gledališče Koper pa, opogumljeno z izkušnjo zvočnega romana, že razmišlja o naslednjem tovrstnem projektu. •

Na kratko

Miha Trefalt: "Izpustil bi le ogled mentalne mestne krajine."

Gledališče Koper soustvarja pisana paleta sodelavcev. Kot prvega na kratko predstavljamo dramaturga Miho Trefalta, ki s koprskim teatrom sodeluje vse od ustanovitve.

• Katero knjigo imate na nočni omarici?

"Dve, letom primerni; pravkar izdano biografijo igralca Radka Poliča *Raca* in nedavno objavljeno biografijo režiserja Dušana Jovanovića. Obe me opominjata, da je v življenju treba še veliko narediti."

• Zadnji film, ki vas je navdušil?

"Z zamudo nadaljevanka *Metoda Kominsky*, vedno pa melodrame Ferzana Özpetka."

• Katero od koprskih znamenitosti bi najprej predstavili tujcu?

"Vse, izpustil bi le ogled mentalne mestne krajine."

• S katero od znanih (zgodovinskih) osebnosti bi preživeli večer?

"Z odraščanjem menjamo vzornike in ideale; ko nehamo verjeti vanje, lahko večere preživljamo tudi sami."

FOTO: ANTONIO LOBO

• Tragedija, komedija ali drama?

"Če se med seboj razlikujejo le zaradi pogleda na obravnavano snov, mi je bližji pogled od spodaj."

• Uprizoritev Gledališča Koper, ki se vam je najbolj vtisnila v spomin?

"V prvem desetletju McPhersnova *Dublinska zgodba*, v drugem Buchacina *Deklice ne bi smele igrati nogometa*."

• Česa se najbolj bojite, preden se dvigne zavesa?

"Zaradi nepredvidljivosti občinstva tudi tega, da gledalci predstave ne bi dobro sprejeli."

• S katerimi tremi vrlinami se lahko pohvalite pri delu?

"Veliki Elizabetinec je nekoč zapisal, da 'ni vrline, ki bi se lahko ubranila udarca klevete', zato jih tu ne gre naštevati."

• Vsaj ena slabost, ki si jo upate priznati ...

"Zamujanje, zamujanje in še enkrat zamujanje, tudi tam, kjer se to resnično ne spodobi."

• Pri delu vas navdihuje ...

"Dobro besedilo kot osnova za dobro uprizoritev, provokativna tema za pisanje, iskriv sogovornik,

ko gre za intervjuje, kritični bralci ali gledalci in - ne nazadnje - stanje na bančnem računu."

• Na kaj ste v vašem gledališču ponosni?

"V novi gledališki realnosti predvsem na številne dogodke, ki jih ustvarjamo za spletno predvajanje."

• Kaj vas v tem trenutku zaposluje v gledališču?

"Plesni pravljici, ki s prisposodobami za najmlajše govorita o krutem svetu odraslih."

• "Definicija" umetnosti v enem stavku ...

"Obrt, ki s prakso preseže samo sebe."

• Če bi si morali najti drugo delo, s čim bi se preživljali?

"Drugega kot to, kar počnem, ne znam. Verjamem pa, da bi lahko bil tudi odličen sprehajalec psov." •